

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Economie en cultuur

Perfors, H.D.

Citation

Perfors, H. D. (1979). Economie en cultuur. *Acta Politica*, 14: 1979(4), 551-553. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451973>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451973>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Malemort's *La Petite bourgeoisie en France*.¹

Certain of Jary's points are nevertheless thought-provoking: one wonders for instance whether his argument that the middle class left considers the State machine 'too "valuable" to simply "smash"' has any relevance to the recent political and sociological development of the Euro-Communist Parties, and in particular to their abandonment of the dictatorship of the proletariat. Such points are however never explicitly drawn: it is left to the reader to use his imagination. Nor, in his discussion of 'Marxian hypotheses' does the author discuss works like that of E. Balibar (*On the Dictatorship of the Proletariat*)² which strongly defends the standpoint that 'the "petty bourgeoisie" does not exist as a class. What is normally referred to under this umbrella term is [...] the *internal contradictions* of the process of proletarianization', that 'what is normally called by the name "petty bourgeoisie" is in fact the *internal division of the proletariat* and the *internal division of the bourgeoisie*, leading to the fact that they never constitute two absolutely distinct sociological groups [...] and that they *seem* to give birth to an intermediate "third class" [...] more or less comfortably suspended "between" proletarianization and capitalist bourgeoisification'.³ I quote at length from Balibar above all to draw attention to the fact that the book presently under review tends to *repress* just those questions which *might cause its own subject-matter to 'disappear'*.

Colin Rallings' paper also stands out above the general level of discussion. He too presents a number of conflicting lines of argument concerning the political behaviour of (in this case) the 'lower middle class'. He does question the existence of a white collar 'group' as such, but in favour of redefining it as a simple 'amalgam of individuals' (p. 187). His conclusion – based on detailed sociological data – is that the basic cleavage in British society is still that between the manual and non-manual strata, and that 'there is no real sign of a significant shift in the overall pattern of lower middle class [political] response' (p. 204).

The interest of Rallings' paper lies not so much in its conclusion as in the problems posed by various comments, such as his remark that the 'growth in non-manual employment seems also to have been accompanied by a relative erosion of the income and status differentials previously enjoyed by the white-collar employee compared with his manual worker colleague. Equally the tasks he carries out have been devalued to the extent that routinisation and mechanization at work have increased, whilst autonomy and the opportunity for promotion have been reduced' (p. 184). This question has however been analyzed in great detail in works not cited by the author: for example in the above-mentioned essay of Baudelot, Establet and Malemort. They show that the notion of the gradual disappearance of the proletariat is a myth; that neither the growth of the 'service sector' nor the so-called 'scientific and technological revolution' is producing such an effect; that on the contrary, a new kind of 'middle class proletariat' is arising and developing fast. Two thirds of the service sector workers in France, for example, have no qualifications whatsoever beyond a middle school certificate; and as for the impact of 'high technology', while it does produce groups of extremely competent and specialized experts, it only does so by simultaneously creating an enormous mass of 'non-manual' labour which is often of *slighter content* in terms of skill than the labour of the factory worker of earlier days. In the field of computer operation, for instance, nearly 60% of the employed personnel are made up of punch-card operators and other semi-skilled workers carrying out the most tedious and stultifying tasks.⁴ Rallings' comment, cited above, concerning the continuing dominance of the

manual/non-manual cleavage in British society thus comes to stand in a different light, as – even if true – a political and ideological *problem* to be explained.

Noel Parry, for his part, argues that Marxian and non-Marxian sociologists have blinded themselves, on account of their image of middle-class individualism, to the existence of collective action among key groups in this class, though Frank Bechhofer and Brian Elliott throw some doubt on this argument, precisely stressing the lack of such collective solidarity and the passivity of the British middle class even in the face of the threat from the socialist movement: the shopocracy in particular consists of an aggregate of 'reluctant Tories' rather than an autonomous political pressure group. This conclusion tends to be supported by Roger King and Neill Nugent's study of the ineffectiveness of Ratepayers associations in Newcastle and Wakefield, and by George Moyser's paper on the middle class and the Church of England: 'Just as the trade unions probably are not listened to much on divorce, so the Church is probably not listened to on economic matters. The result [...] is that the Church's role as a representative of middle class interests thereby loses much of its substance' (p. 287). The book is rounded off with a substantial bibliography produced by John Percy.

The whole work contains, in my opinion, practically nothing in terms of theoretical innovation; rather, it consists in a sometimes heavy-handed application of received sociological, political scientific and historical methods to its specific object, whose very existence – or mode of existence – is, as I tried to argue, the really important point at issue. The book is too specialized for the student who knows little in advance about the British middle class, and unsatisfying for the specialist, at least if he has any feel for intellectual problems. But this is probably the consequence of the origins and form of the volume. No doubt a talk with some of its authors would make a fascinating evening.

Graham Lock

1 Respectively: New York and London (Monthly Review Press), 1974; Paris (Maspro), 1974.

2 London (New Left Books), 1976.

3 *Op. cit.*, pp. 228-9. This is not the 'orthodox' Marxist thesis; the latter can be found for example in the Rules of the board game *Class Struggle* (distributed by Class Struggle Inc., 487 Broadway, New York), Rule 3: 'Only Workers and the Capitalists can win or lose in "Class Struggle". The Minor Classes [Farmers, Small Businessmen, Professionals and Students] can only participate in winning or losing through their alliances with one of the Major Classes'. Compare Balibar, p. 229: 'To admit the existence of an intermediate class [...] is to open the way to a conception of class alliances in terms of *compromises*, or even in terms of an "historic" contract, i.e. finally, in legal terms [...] To reject the myth of the petty bourgeoisie as a third, independent class is therefore to reject the legal form which this argument about class alliances implicitly or explicitly takes'.

4 Baudelot, etc., p. 81.

J. R. Abbing, *Economie en cultuur; de subsidieproblematiek in de economische theorie alsmede aanzetten tot een economie van de kunsten*, Ministerie van C.R.M.-Staatsuitgeverij - 1978.

Dit boek is geschreven voor een nogal breed samengestelde lezersgroep van ambte-

naren, werkers en studenten en dat 'kan een voordeel maar ook een nadeel zijn. Niet alles is voor iedereen even interessant' zoals in het voorwoord wordt opgemerkt. Wel voor iedereen interessant, doch onopgehelderd blijft de positie die deze studie inneemt in het bestuurlijke krachtenveld waarin zij is ontstaan. Op de kaft staat de minister van C.R.M. vermeld, de titelpagina noemt de werkelijke auteur drs. J. R. Abbing en niet de minister, de minister ondertekent een 'ten geleide' en in het niet ondertekende voorwoord worden maar liefst vier betrokkenen bij de opdracht tot deze studie genoemd: het Ministerie van C.R.M., de R.U.-Groningen, de Dr. E. Boekmanstichting en de Raad voor de Kunst. Vanuit welke belangenconstellatie de studie opgezet is mag dan niet precies duidelijk zijn, bij lezing blijkt al gauw dat de Commissie voor Ontwikkeling van de Beleidsanalyse met haar nota 'Subsidie-onderzoek' (1976) als voornaam mikpunt voor kritiek fungeert.

Het op de inleiding volgende hoofdstuk 2 draagt de passende titel 'De subsidieproblematiek van de economische wetenschap'. De schrijver laat zien hoe 'het economisch denken' ertoe neigt subsidies aan de kunst in eerste instantie negatief te beschouwen omdat ze bevoogdend of verspillend staan ten opzichte van het individuele keuze-proces. Aanmerkelijk diepgravender gaat de auteur hierop in in het volgende hoofdstuk getiteld 'Het primaat van het ongemoeide prijsmechanisme'. Daarin krijgt de lezer aan de hand van een aantal fundamentele vragen een uiteenzetting van dat 'economisch denken'. Waartoe dienen geld en prijzen? Wat dient men zich voor te stellen bij het prijsmechanisme, de consumptievrijheid en de consumentensoevereiniteit? Welk mens- en maatschappijbeeld hanteert de economische wetenschap en is er wat dit betreft samenhang met de tegenstelling welvaart en welzijn? De conclusie luidt dat het economisch denken nog steeds neigt tot een sociaal mensbeeld, vooral door de veronderstelling van afwezigheid van collectieve elementen terzake van het prijsmechanisme primaat en de consumentensoevereiniteit. Met instemming constateert de schrijver dan ook de bereidheid 'op papier' van hedendaagse economen het theoretische welvaarsbegrip te verruimen met allerlei collectieve elementen, met name de collectieve goederen en de externe effecten, doch hij vreest dat de subsidiepraktijk nog lang niet met deze theoretische ontwikkeling in overeenstemming is gebracht. Ten eerste wijst hij op een nogal arbitraire inperking van datgene wat tot de welvaart kan worden gerekend door afgrenzing van het begrip 'economisch goed', hetgeen de ratio dreigt te doen ontvalen aan subsidiëring van niet-economische goederen zoals bijvoorbeeld discriminatiebestrijding, het bevorderen van een goed cultureel klimaat e.d. Ten tweede zijn de voorwaarden waaronder volgens het geldende leerstuk subsidiëring in verband met genoemde collectieve elementen gerechtvaardigd is, zodanig restrictief dat men er in de kunst- en cultuursector niet mee uit de voeten kan.

(Bij deze voorwaarden denke men aan formuleringen uit het bovengenoemde 'Subsidieonderzoek' van COBA en aan het grondleggende rapport van de commissie Andriessen over de studiefinanciering wetenschappelijk onderwijs, welke beide elders in het boek kritisch worden belicht). Het is wat merkwaardig dat bij de kritiek op het sociale maatschappijbeeld in de economische wetenschap de mogelijkheid van interdependenten individuele nutsfuncties geen aandacht krijgt. De hoofdmoot van deze studie bestaat uit een theoretische behandeling van de leerstukken van de collectieve goederen en de externe effecten (resp. hoofdstukken 4 en 5). Na een algemene uiteenzetting van beide leerstukken wordt bezien in hoeverre er motieven aan kunnen worden ontleend voor subsidiëring in de kunst- en cultuursector.

De beschouwingen over het wezenlijke van de begrippen collectieve goederen en externe effecten voeren de schrijver naar het gezichtspunt dat het onderscheid tussen beide niet fundamenteel is. Kenmerkend voor beide is dat niet alle consumptie-effecten via prijsuitsluiting van consumenten kunnen worden verhinderd, terwijl het voornaamste geschilpunt ligt in het al dan niet bijkomstig optreden van deze effecten. (Om misverstand te voorkomen: de schrijver maakt wel nadrukkelijk onderscheid tussen 'effecten' en 'goederen' in het algemeen). Al te zeker van zijn zaak kan de auteur niet zijn bij zijn oordeel dat het eerdergenoemde onderscheid niet fundamenteel is. Nog afgezien van de vraag hoe de splitsing van de behandeling in twee afzonderlijke hoofdstukken zich met dit oordeel laat rijmen, blijkt o.a. uit vele voetnoten dat de auteur de vakliteratuur over collectieve goederen voldoende kent om te beseffen dat zijn eigen begripsbepaling op een tamelijk essentieel punt ervan afwijkt. Bij Abbing is namelijk de onmogelijkheid van prijsuitsluiting de enige kenmerkende eigenschap van collectieve goederen terwijl elders als apart kenmerk wordt gezien dat bij collectieve goederen de consumptie niet 'rivaliserend' is d.w.z. de consumptie van de een staat gelijktijdige consumptie van de ander niet in de weg. Verderop in de studie blijkt deze theoretische omissie een gemiste kans om de kracht van de toepassing nog op te voeren. Ik doel daarmee op de passages waar de schrijver de aard van het productieproces van kunst en cultuur in beschouwing neemt. Een van de pregnante stellingen daaromtrent luidt: 'kunst wordt niet zozeer verkocht als wel openbaar gemaakt'. Zonder twijfel had de onderbouwing van deze stelling (en enkele andere) verder kunnen worden verbreed met behulp van het begrip non-rivaliteit.

De royale compensatie die deze studie voor deze gemiste kans biedt bestaat uit de geïnspireerde behandeling van het begrip 'onmogelijkheid van prijsuitsluiting'. Speciaal voor de analyse van kunst- en cultuurproductie en -reproductie blijkt de hier geïntroduceerde conceptie 'graden van uitsluitbaarheid' een zinvolle verfijning. De hoogste graad van uitsluitbaarheid hebben bijvoorbeeld fotoboeken, films, grammofoonplaten e.d. zodat daarop met behulp van auteurswetgeving prijsuitsluiting kan worden toegepast; de laagste graad van uitsluitbaarheid hebben 'kunstzinnige zienswijzen' welke (als stijlketsen bijvoorbeeld) noodzakelijk openbaar van karakter zijn. Het hoofdstuk sluit af met een beschrijvende analyse van de structuur van het culturele voortbrengingsproces, doorspekt met uitdagende conclusies en aanbevelingen. En wat vindt men daar ten departemente nu van?, vraagt de lezer zich telkenmale af.

In de slotbeschouwing (hoofdstuk 6) stelt de schrijver nog enkele nieuwe onderwerpen aan de orde en vat daarnaast enkele oude onderwerpen opnieuw op. Een greep: de meetbaarheid van externe effecten; de tegenstelling maatregelen-bestuur versus financieel-bestuur; inkomensverdeling en kunstsubsiëring. Te weinig aandacht schenkt de studie aan de diverse vormen die subsidiëring kan aannemen. Het slothoofdstuk betoogt daaromtrent: 'de keus voor een bepaalde vorm is afhankelijk van de omstandigheden en een algemene voor- of afkeur valt niet te verantwoorden'. De beschouwing waarop deze conclusie gebaseerd is, is te weinig algemeen en te specifiek gericht tegen de door COBA gepropageerde algemene afkeer van subsidies in de exploitatietekorten. Minpunten van dit boek zitten vooral in het ontbreken van een methodische verantwoording, de wisselende accuratesse bij de formuleringen en de ietwat onoverzichtelijke organisatie. Het boek laat zien hoe over de zin van subsidiëring in de zachte sector een niet oppervlakkige en toch heldere gedachtenwisseling te voeren valt, welke leidt tot operationele beleidsconclusies.

H. D. Perfors